

Сања Ј. ПАРИПОВИЋ КРЧМАР*
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 30. 9. 2022.
Прихваћен: 22. 2. 2023.

ИНДИЈА У ДНЕВНИЧКИМ БЕЛЕШКАМА СВЕТОЗАРА ПЕТРОВИЋА

Дневник из Индије Светозара Петровића сведочанство је доживљаја друге земље у првим годинама њене независности из угла студента књижевности (2. VIII 1954 – 29. VI 1956) и тридесет година касније из угла професора, теоретичара и дописног члана ВАНУ (31. I – 17. II 1986). Према земљи која му је понудила гостопримство и образовање, коју је представио у својој беди и раскоши, упркос изнетим критикама власти, био је наклоњен и захвалан. Специфична перцепција призора и догађаја којима је као млад образован човек сведочио, свет утисака и искуства насталих у судару два света биће полазиште за потоње текстове о индијској књижевности, али и могућа иницијатива будућих научних преокупација.

Кључне речи: Светозар Петровић, Индија, дневник, путовање као сазнајна мисија.

Дневници Светозара Петровића из Индије, сачувани у пет свезака, осликавају сусрет култура, али осветљавају и путовање као сазнајну мисију, предузимање пута зарад учења језика и спознаје индијске традиције и филозофије. Констатација изнета на броду током путовања можда најбоље суштински открива смисао путовања: одлази се на студије да се учи хинду језик, међутим, у тим првим данима пута бродом долази се до спознаје о одласку као бегу пред собом и пред свима. Тренуци интроспекције који ће се понављати током пута покренуће преиспитивања човек на размеђи; с једне стране, одлазак у жељи за новим сазнањима, учењем новог језика, сусретом нове културе, док с друге, схватање о неумитности протока времена и незавршеног студија који се оставља. Да будемо прецизни, свесност остављања комплетног дотадашњег живота и удаљавање од површности одласка најбоље илуструје следећа мисао: „Да, наравно, 'славистику' као и 'индологију', као и све те -истике и -ологије, само је брокање гусана и гусака по

* sanja.paripovic@ff.uns.ac.rs

плиткој води, а о дубљим се стварима мени ради”, као да опомиње Петровић (2012: 38).

Одлазак на путовање иницирано лингвистичким усавршавањем захтеваће рад са приватним учитељем дневно по неколико сати, а то ће му омогућити и упознавање са новијим индијским књижевностима и модерном кинеском књижевношћу. На језичко питање ондашње Индије, конкретно противљење увођења хиндија у различитим областима и подручјима направиле само један мањи осврт у једном приватном писму¹. Тај простонародни хинди који он савладава у те две године боравка тамо је, како каже, језик „којим нитко жив не говори, нитко коректно не пише и нитко не чита без рјечника. Нека врста српско-словенског” (Петровић 2012: 179). Ако се можда и очекивало да ће више бити речи о карактеристикама самога језика, јер је његово усвајање примарна сврха предузетог пута, аутор дневничких белешака направиле је суптилни спој дојмова на различитим плановима, те нисмо остали ускраћени за један комплетан доживљај земље која му је својевремено понудила гостопримство и образовање.

Утисци о Индији расути су свуда по спису; фрагментарно се разастиру многа питања, догађаји, ситуације. Повод за причу понекад је само разговор са колегама, што оним који са њим бораве тамо, што оним који му пишу па им одговарајући у писмима преноси своје импресије. Заинтересован за сваки сегмент живота у страниј земљи, док се уједно помно труди да прати актуелна догађања и у својој земљи преко информација које добија од пријатеља и породице, па и извесних билтена, Петровић ће мноштво пунктова подастрти пред читаоцима, не би ли задовољио свачије интересовање. Биће ту речи о: простору, местима, градским и сеоским структурама и атмосфери, начину живота и испраћаја у смрт, фестивалском слављењу божанства, студентском животу, о учењу и науци, животном стандарду, гастрономији, политици, актуелним политичким партијама, комунизму, мисионарству, социјалним условима, сиромаштву и глади, клими, људима, мушко-женском односу... свеукупно, дакле, о сусрету са духовним и материјалним облицима живљења.

Земља из које потиче и земља у коју долази сплетене су пријатељским односима, идеологијом братства и јединства; две земље истоветне су по великој народној традицији и стародревној култури. Пре самог пута студиозно обавештен из доступне литературе о земљи која ће му пружити гостопримство на две године, али и усменим путем из прве руке, како сам каже, на пријему код Родољуба Чолаковића (револуционара и књижевника, који је и сам исте године кад Петровић одлази на пут, 1954, објавио путопис *Утисци из Индије*, о посети Југословенске државне делегације Индији 1952. године), неће задуго остати у домену тих информација која су му била полазиште него ће отвореног ума градити нова гледишта и сопствене опсервације. Сусрет са Индијом уверио га је да је све што је прочитао пре пута далеко од обичног дневног живота тамо.

¹ Писмо упућено Далибору Брозовићу 9. августа 1955; стр. 177–180.

Индија у коју одлази југословенска поморска екипа² тада је под влашћу конгресне левице (Цавахарлал Нехруа, првог премијера Индије). Јачању комунизма у Индији погодују опште прилике, сматра Петровић, неписменост, беда, неспособна влада... Провлачиће се кроз дневничке белешке опаске о политици, али не у оптерећујућој мери и без истицања сопственог опредељења; више на нивоу информације о владајућој странци и кључним људима, тј. политичким лидерима и особама које су допринеле борби за независност.

Већ први контакт са људима при обали, у Мадрасу као задњој тачки њиховог пута морем, говори о не тако задовољавајућим егзистенцијалним условима – сусрећу 5–6 чамчића са дечацима и одраслима „припремних да роне за сваким новчићем” (Петровић 2012: 49). Први дани у Индији прошли су у излетима упознавања околине и посетама: а) колецу у јужној Индији – Presidency College, са доминантним утиском о универзитетској библиотеци у којој је атмосфера језива, седи се на поду и преписује, све је прљаво; том приликом срећу професора из хиндија од кога добијају поклон с посветом; кроз тезу се провлачи да је тамилско писмо праизвор свих индијских; б) посета Ајдару у јужном делу Индије, седишту Теозофског друштва и Калакшетри, академији традиционалних вредности у индијској уметности; истиче доживљај културе – музике, слика, плеса. Кроз разговор Европљана који тамо бораве сазнајемо неке уопштене ствари о Индији: синкретизам/збрка раса, народа и језика; о индијским језицима који су сваки засебно свет за себе. Њихово коначно одредиште је Универзитет у Алахабаду на који стижу 10. септембра. Приметно је да дневник не нуди описе појединих места, већ само напомене о присуству у њима. Кроз читав дневник Петровић готово као да избегава дескрипцију места, најмање пажње томе посвећује. Сви ти описи сведени су на штуре информације о структури насеља; више су усмерени на преношење утисака о простору у којем се борави и детаља који посматрачу око прима. Рецимо, за Алахабад, која је његова кључна дестинација, провући ће се податак да је то „само група села узајамно повезаних улицама”, инициран податком вечери код пријатеља који живи у правом селу на пар миља од града. За њега то није град у европском смислу речи.

Дневнички записи премрежени су и приватним писмима; она су извор неких Петровићевих сумирања дотадашњих утисака из ове земље, односно првих запажања и сналажења у њој. У њима неће пропустити да саговорницима посведочи о клими у Алахабаду, која је неповољна за рад јер температура ни ноћу није испод 30 степени³. Информације о клими из књига о Индији нису истоветне правој ситуацији, закључује Петровић. Због високе температуре ни темпо рада није налик оном на који је навикао у Југославији. Овоме ће придодати као отежавајућу околност и само борављење у средини потпуно новој, са потпуно другим навикама и обичајима, у којој си принуђен

² Екипу чине: Мирослав Марковић (научни сарадник Византолошког института САНУ), Вера Мујбеговић (научни сарадник Института за међународни раднички покрет у Београду), Милан Штанте (објавио две књиге о Индији), Јосип Франић и Светозар Петровић.

³ Писмо Мирку Румцу, стр. 58–60.

да се споразумеваш на енглеском језику.⁴ Забележиће понешто и о самом граду Алахабаду, светом граду који лежи на утоку Цамуна и Ганга, који за њега није ништа посебно, градићи који га чине су веома удаљени и сви се превозе рикшама, малим колицима са стране шарено обојеним, са огледалом, упрегнутим у бицикл. Скренуће пажњу и на лепоте раскошног врта колеца из којег вребају разне опасности и непријатности попут кобри, разних гамади, буба, комараца и гуштера који улазе и у студентске собе.⁵

Писма ће осликати и Петровићеву шалјиву страну; наизглед безазлену констатацију о индијској храни која је нашем укусу необична, јер садржи прекомерно мирођије/зачина и бибера, прати провокативна дилема која надилази оквира гастрономије и дочарава виђење ригидне/ограничавајуће средине: „не знам да ли зато, што се тако спремљеном храном лакше задовољи стомак (умири га се: не тражи више, и сâм видиш шта је ово) или зато, што у читавој овој атмосфери недостаје папра (тешко ће се нетко одлучити, да исприча папрени виц, а младић с дјевојком не може да разговара ни на универзитету, а поготово изван њега)” (Петровић 2012: 65). Наиме, о намирницама и индијским јелима кроз читав дневник биће различитих информација. Појасниће све што је ново пробао, дефинишући и изглед и укус самога јела. Упечатљив је опис пана, чије је жвакање у Индији раширено: „у лист умотана смјеса, доминира у њој нешто црвено; језив окус, заслађена паста за зубе; жваће се то дуго, неки узимају и с духаном; оставља црвен језик”, прецизира Петровић (2012: 75).

Међутим, и чињеницу о одвојености полова, наговештену у цитираном одломку из писма, подвући ће у дневнику у више наврата. Однос мушкарца и жене је посебно питање – обавијен је паролом да је љубав опасност, што се као порука налази на зидовима колеца; девојке се посебним данима уписују на факултет, не стоје са мушкарцима и не разговарају, не организују се приредбе у којима би заједно учествовали. О сексуалној апстиненцији сведочи као о сталном проблему, но увиђа и лицемерност такве ситуације јер то подстиче проституцију која је веома распрострањена у оних седам година независности⁶. Цивилни брак није обавезан, док је хинду венчање сакрамент, уочава Петровић, „могуће је у свакој доби, уз ограничења друге врсте, не постоји регистар ожењених, не може се раскидати. Погодан је такав облик за ову заједницу; од почетка људи живе у сазнању да ће бити заједно читав живот, то даје односима чврстину, снагу” (2012: 88). Сепарираност жена од мушкараца довела је до тога да сусрет са женама посматрају као некакву сензацију. С друге стране, на основу разних кућних посета закључиће да су индијске жене веома љубазне и гостољубиве.

Сагледавање сопствених финансијских околности, тачније месечног буџета двојице Југословена, прилика је за поредбену слику и представљање несклада у примањима међу страним и индијским студентима. Животни стандард запосленог становништва Индије је тих година, о којима Петро-

⁴ Писмо Ивану Јерковићу, стр. 64–68.

⁵ Писмо Мирку Румцу, стр. 58–60.

⁶ Независност од британске колонијалне власти стечена је 15. августа 1947.

вић пише, био изузетно низак; људска радна снага је у бесцење јефтина. Он увиђа екстремно сиромаштво и континуирану глад које воде и у смрт. Помешнуће приказ мртвог изгладнелог дечака на улици при повратку из града, око којег је било неколико људи, а остали су пролазили ваљда навикнути на такве немиле догађаје.⁷

У писму Милораду П. Милетићу⁸ износи утиске о тамошњим условима за студирање и питањима саме науке. Процењује да је научни ниво наставника које је имао прилике да упозна врло низак, тако да се тешко може и говорити о науци која је тамо сведена на дескрипцију, на ниво прикупљања и издавања текстова. Одсуство проблемског студија наводи га на констатацију о неиздрађеном начину проучавања језика; рецимо, енглески се учи деценијама а у малом проценту савладава, а он је како наставни тако и сталан саобраћајни језик, док је са хиндијем, као заједничким именом за групу дијалеката, још гора ситуација. Слаби услови студирања очитују се и у оскудном библиотечком фонду, који не поседује ни капитална дела из индологије. Овај увид у примитиван ниво научног рада, па и саме администрације поменут је као нешто што је наследовано из британске владавине, али га Петровић бележи у својству разматрања потенцијалног слања друге групе студената у ову земљу.

Слична запажања елаборираће и готово годину дана након овог писма, у другој години његовог боравка у Индији, што указује да неког већег напретка у домену науке није било. Објекције о прилично ниском стандарду индијских универзитета поткрепиће особеностима групација интелектуалаца: најинтелектуалнији наставници су политички опредељени и без правог интереса за науку; минимално интересовање за универзитет има и група креативних писаца, песника, драматика, критичара; најбројнији су педагози који науку предају, али се сами науком не баве нити ишта објављују. Ово разматрање односа према науци довешће га до, за једног младог студента, извесно веома зреле констатације о критеријумима научности и научним навикама која и данас има карактеристике поетичког исказа и своју безвремену димензију иако је изречена у контексту предочавања индијског универзитета (в. Петровић 2012: 202).

На другом месту, у дневничким записима, наилазимо и на интересантно разматрање питања степена интелигенције људи са којима се тамо сусреће, за које ни сам не може да процени је ли то изворна памет и продуховљеност или пак научно опхођење у расправама. Признање о интелектуалној инфериорности Индијаца у односу на наш склоп мозга Петровић оправдава немогућношћу оделитости од старих непожељних навика. „Читава једна трула традиција спутава им мозак, модеран одгој и традиционално вјеровање живе им паралелно у мозгу, само ваљда у различитим полицама. Уз то траће ужасно много времена ни у што, мувају се овамо о инамо без циља, свиме и свачим се баве, не знају шта хоће” (Петровић 2012: 79). Несхватљиво му је усвајање информација без превеликог удубљивања, посебно и дугогодишње

⁷ Писмо Ивану Јерковићу, стр. 64–68.

⁸ Стр. 69–71.

изучавање туђе литературе као што је енглеска, а да о сопственој нису ни о чему упознати. Ова опсервација га води концизној процени: „Интелигенција без везе са својом земљом, чврсто везана само за њене зле традиције” (Петровић 2012: 79).

Наклоњеност, или мајмунисање како каже Петровић, према страном, тачније енглеском, потврђено је и на првим састанцима којима је присуствовао са темом међународне политике. Евидентирао је осврт Раманохар Лохија, социјалистичког вође, на чињеницу да иако су Енглези отишли, још увек пуно људи у Индији говори енглески и одвише се на енглески начин мисли. Указује на Лохијево виђење две врсте људи у Индији: „Једни су интелектуалне присталице европских идеја, Европе, али емоционално мрзе Европу, други, моје врсте, интелектуално су критичари Европе, али емоционално су с њом у присном додиру. Има можда мало тих људи, али желим да знате да они ипак постоје” (Петровић 2012: 53–54).

Однос према страном на нивоу је асимиловања, свеопштег примања и одређене мере незаинтересованости за то до момента када може да има утицаја на њихову религију, што указује на висок степен толерантности. Запрепашћује га мали обим промена у Индији од одласка Британаца; и даље се људи клањају до земље сахибу (господару, власнику). Социјални и економски развитак једнак је нули, но ипак, Петровић осећа у огромној реакционарности ондашњих влада неко гигантско кретање у читавој Азији. Од индијских колега сазнаје о ситуацији са мисионарима, да се скупљају људи против индијске владе, да студенти прелазе у хришћанство због новца и могућности одласак у Америку; да мисионари профитирају, живе у луксузним бунгаловима и имају слуге. Читав колец је под њиховим вођством.

Засебну пажњу Петровић посвећује обичајима којих у Индији има у толиком броју да се не могу сви ни спознати. „Огроман је то, ужасан комплекс традиција, који се вуче и одржава од Гудератског доба до данас, без икакве логике и разлога и смисла, или са јединим смислом – да траје” (Петровић 2012: 75–76). Доживећемо Индију као земљу фестивалског спектра, жовијалну, свечаношћу окупану, разиграну и бучну.

Осликаће сахрану на коју случајно наилази као ужасну сцену, потпуно неуобичајену, нада све грозну за поимања једног Европљанина. Нигде оног мира, тишине, спокоја прикладног нашим погребним поворкама, већ гужва и галама кроз коју пролазе људи у бело обучени и мртавац обасут шареним цвећем, док музика свира и чује се ненормалан смех оних који испраћају покојника. Присуствоваће и једној индијској женидби, те нас упознати са обичајем продавања девојке за одређену цену коју врши отац невесте који сноси и целокупне трошкове свадбе.

Сазнаћемо о Пуца-празницима, хиндуистичком фестивалу посвећеном богу сунца Сурји; прослави Дурга пуце, у славу богиње Дурге, иконе индијског покрета за независност, Шивине супруге; Дашаре, победи Рама над Раваном, демонским краљем Цејлона. Живописно, колоритно осликане су поворке са слоновима, кола са људима, фигурама из бајке, из *Рамајане*, звецкање, гужва, музика, збрка гласова, све у неком трансу, са обиљем цвећа.

Слике са фестивала показатељ су чему се и коме указује поштовање и на који начин, те су заступљени у поворци и ликови модерне митологије попут Гандијеве и Нехруове слике. Оживљавајући дане свеопштег славља Петровић ће прецизирати и хијерархијску скалу коју поворка очитује; наиме, регистроваће у овој специфичној микстури од старих до нових божанстава и актуелне комунистичке идеологе, а у зачељу неколико сиротињских кола стигматизованих Хануманом, животињским божанством омиљеним на селу. Записаће и начин светковања сусрета Рама и Бахарата, дотицање кипа црног свеца, потом и празник светлости Дивали, који се обележава илуминацијом, паљењем лампи напуњених уљем да се означи победа добра над злим; купања на ушћу три реке, светом месту Сангам Тривени и један од важнијих дана купања Сарасвати Пуца.⁹ У тој разноврсности мела којима је присуствовао, у гужви, бучности и унезвереној јурњави тонги (популарних кочија), регистроваће и намалану децу што ће доживети као наказност. Представиће и фестивал посвећен породици, односу сестре према брату који је симболизован везивањем златних нити у заштитничком својству; потом празник посвећен змијама и кобрама и обичаје који га прате од којих је интересантан одлазак жена у девојачку кућу. Мноштво змија које долазе са поплавама с Хималаја у доба монсуна ствараће огроман страх код људи који доводи и до смрти. Верује се да у том случају врач може помоћи са мантрама, чак се змијама удовољава остављањем млека један дан у години не би ли избегли њихово похођење у сну јер се верује да су оне шкртци из прошлог живота.

Дневник се може сагледати и као путни итинерер јер је Петровић током двогодишњег боравка у Индији посетио неколико места која су значајна за ходочаснике, позната по храмовима и фрескама, утврђењима, а посматрана су у паралели са европским мерилима историјске вредности, као и „са цртама лица властите традиције” у жељи да се схвати дубина душе индијског бића и његова скривена интима¹⁰: Мадрас, Алахабад, Бенарес, Сарнатх, Канпур, Кашмир, Џунагадх, Аџанта, Аурангабад, Бомбај, Ананд, Ахмадабад, Раџкот.

Промена места боравка указала се и као прилика да те градове не само презентује него и компарира. Тура кроз свети град Бенарес на реци Ганг, у држави Утар Прадеш, као најсветије место за ходочашће хиндуса, исписује се импресионистички са опаскама о појединим деловима представљајући како одлике места тако и особености живља и обитавања (в. Петровић 2012: 93). Највише се осликавају места на реци на којима се људи испирају и велики број храмова. Током војње чамцем брзом и хировитом реком, како бележи, гануће га и згрозити обичај спаљивања мртваца, подизање дима са места где у бело умотаног мртваца смештају на сложена дрва. Та опаљљивост детаља адекватних индијској традицији и култури исказаће се у виду кратких црта готово у свакој животној ситуацији. Са тог језовитог места Петровић одмах прелази на уобичајени животни ток, посету познатој књижари и испијање пића на бенарском тргу и о сваком нас у пар реченица упознаје. Тако процес

⁹ О реакцијама на виђен вашар догађаја и личности видети Петровић 2012: 155–156.

¹⁰ Видети интервју са Вером Вучковачки Савић који је водила Радмила Гиких (1989: 57–66).

прављења пића чије име не зна завређује његову пажњу, вероватно као нешто што је специфично за ту средину а са чим се дотада није сусретао. „Рецепт” који нотира готово запрепашћује; конкретизација поступака израде напитка сасвим је далеко од хигијенског и за наше поимање уобичајеног; чини се, понајбоље приближава аутентичност индијског света.

Продавац најприје, из једног бокала наточи нешто жуто и три пута тиме добро испере руке. Затим из једне флаше наточи мало бијелога и тиме такође три пута добро испере руке. Затим прстима и ноктима очисти два комада леда, тури сваки у по једну чашу и располови текућину у чаше. Онда опет добро испере руке у свакој од чаша, отре цјевчице о хлаче и тури их у чаше. Пиће је свјеже, слатко и, кажу, хранљиво (Петровић 2012: 95).

Јукстапонираће и модерност Бомбаја, града који све преграде руши, са традиционалношћу/религиозношћу Алахабада; посебно у домену библиотеке, универзитета и односа међу половима. Једномесечна тура по Западној Индији коју реализује због студентских нереда и затворености универзитета пружиће му могућност спознаје и неких нових алтернатива за ову земљу, што страних што оних домицилних.

Петровић је слободан у изношењу свог става, свог назора о индијском свету. Посебно је инструктивно виђење услова за просперитет, за промене, спознаја свести људи опхрваних традицијом и њеним узусима, које обликује већ првог месеца боравка тамо:

Ништа из Индије неће бити, док људи који је воде не схвате да смрад кравље балеге по улицама њихових градова није мирис вјекова ни мистично појављивање стародревног духа Bharata ни – ни. Толико тога ни, већ само једино и једноставно смрад кравље балеге. И треба – [...] очистити крављу балегу са улица индијских градова. И да се уклони сва та сила живине са улица индијских градова – сви ти шугави и полугладни пси, све те свете краве, свете зато јер никоме не припадају, а ником не припадају зато јер су јалове и не дају млијека (...) и зато јер је сточна храна скупа (све живо је у Индији јефтино и све неживо, све што се једе, је скупо), а не кољу их зато јер се маса, свјетина не усуђује да их коље у име максиме неубијања коју не разумије, коју разумије само утолико што знаде да се њено кршење кажњава убијањем њих самих, коју схваћа само као једно од ограничења, хиљаду, милијонска ограничења, којима је спутано (Петровић 2012: 76).

Донекле згроженост над овим нељудским стањима утиче на његов отпор према љубазном и учтивом понашању на јавним расправама, дискусијама и дебатама на тему оправданости, неумитности и нужности кастинског система. Изрећи ће у том револту радикалну мисао која метафоризује опхођење оних на вишим позицијама: „Не могу дискутовати са људождерима, са људима док у њима људождерство влада” (Петровић 2012: 76).

Доживљај Индије не би требао остати само у домену „дивљења трајном постојању једне древне културе”, она треба да стреми великим делима чак иако ондашња ситуација није подобно тло за стварање таквих дела. „Њој треба енергичан, страствен, али мали, дневни, ситан рад деценија”, закључиће аутор у свом дневнику (2012: 123).

Петровић остаје у уверењу да је тамошњи свет упознао доста добро, „боље него што га обично упознају људи, који га овамо долазе гледати. Нешто приписујем, наравно, очима, нешто перспективи, која је сретнија него

што је већина странаца у Индији има” (2012: 169). Та способност перцептивности и објективног сагледавања туробне атмосфере у којој се нашао ескалираће дескриптивним забрињавајућим пасусом у писму пријатељу Јурку. Слика нимало пожељног места за боравак дијаметрално је опозитна оном празничном амбијенту, врцавости, колоритности и животности; слика коју странац апострофира преиспитујући своју егзистенцију, репетирајући круцијалне речи које семантизују затрованост, зло, сабласт, трулеж:

Превише је тешка ова атмосфера за нас. Смрт, смрт, смрт, свугдје смрт, умирање. Умирање на улици, јече јадници, ти пролазиш. Гомиле, гомиле иду, вегетирају, не живе, не говоре, моликањем се споразумијевају или јечањем, једу отпатке или не једу, туку их, шуте, кажу им, туку друге, и умиру, умиру, вјечно. Не живе, живота нема, само смрт или умирање. Читав је зрак пун бунта, некад експлодира и онда се пуца и убија, без повода, без – рекао бих – без разлога; сељаци убијају вјештице или шудре и парије, ако их затекну на заједничком бунару; убијају се међусобно око парчета земље или око благослова светог човјека, убијају се хиндуси и муслимани, ако само искра падне; полиција пуца на студенте и све, све то гризе, ждере, стишће, а кад провале гњева стану, онда глође и гризе устајалост површине, понижавана, немири, и стално, непрестано за петама, за леђима чувари закона зиркају, надвирују се ноћу на прозор и зачитавају се у новине крај тебе у ресторану, и тако вјечно (Петровић 2012: 190).

У свој тој спиритуалности и антимаеријалности индијске културе, изненадиће га одсуство људскости, самодисциплине и самоодрицања. Чини се да је тиме најбоље показао нехомогеност ове земље, њене контрадикције, разноликости и антитетичну структуру, на готово сваком плану: социјалном, религијском, језичком, климатском... Но, специфична перцепција призора и догађаја којима је као млад образован човек сведочио, свет утисака и искуства насталих у судару два света ипак ће бити полазиште за његове потоње текстове о индијској књижевности, али и могућа иницијатива будућих научних преокупација.¹¹

Па ипак, и након готово две године боравка, увидеће да није много тога видео у Индији и да би било добро једном приликом се вратити у ту земљу. Тридесет година касније академик Светозар Петровић посећује Њу Делхи, Алахабад и Калкуту; обилази знаменитости и таксативно наводи у дневнику све своје активности и посете, предавања која је одржао о теорији књижевне историје, информисао нас о актуелној литератури и о томе шта се највише чита у то време. Потреба за повратком највише говори о непремостивости спознаје комплетне Индије, онога што је постојано, вечно и необјашњиво, што рађа потребу за поновним преиспитивањем тог чудног мозаика који уме човека и да дезоријентише и да га својом атракцијом заокупи, док се уједно изнова позиционирају вредности свога живота и света у којем се живи. На основу дневничких бележака чини се да не бисмо погрешили у закључку да је Светозар Петровић Индију доживљавао и о њој говорио и мислио не као о земљи него више као о континенту, попут његовог колеге Радослава Катичића, са којим је основао катедру за индологију у Загребу.¹²

¹¹ Видети књигу Петровићевих текстова *О индијској књижевности* из 2011.

¹² Видети интервју са Радославом Катичићем који је водила Радмила Гикић (1989: 83–95).

ЛИТЕРАТУРА

- Гикић 1989: Р. Гикић, *Разговори о Индији*, Осиек: Ревивија, Издавачки центар Радничког свеучилишта „Божидар Масларић”.
- Петровић 2011: С. Петровић, *О индијској књижевности*, приредиле Радмила Гикић Петровић и Зорица Хаџић, Нови Сад: Академска књига, Српска академија наука и уметности/Огранак САНУ у Новом Саду.
- Петровић 2012: С. Петровић, *Дневник из Индије*, приредила Радмила Гикић Петровић, Нови Сад: Академска књига, Српска академија наука и уметности/Огранак САНУ у Новом Саду.

Sanja J. Paripović Krčmar

INDIA IN DIARY NOTES OF SVETOZAR PETROVIĆ

(Summary)

Svetozar Petrović's *Diary from India* is a testimony of experiencing another country in the early years of its independence from the perspective of a literature student (2 August 1954 – 29 June 1956) and thirty years later from the perspective of a professor, theorist and corresponding member of VANU (Vojvodina Academy of Sciences and Arts) (31 January – 17 February 1986). The diaries depict the meeting of cultures, but also shed light on the journey as an educational mission, undertaken for the purpose of learning the language and understanding Indian tradition and philosophy. Towards country that offered him hospitality and education, which he presented in all its squalor and opulence, he was sympathetic and grateful, despite the criticism of the authorities. Specific perception of scenes and events that he as a young educated man witnessed, the world of impressions and experiences created in the collision of two worlds will be the starting point for later texts on Indian literature, as well as possible initiative of future scientific preoccupations.

Keywords: Svetozar Petrović, India, diary, journey as an educational mission.